

Een vlucht kraanvogels

Bert Roelofs

De kraanvogel

Bert Roelofs

De Europese of Euraziatische kraanvogel (*Grus grus*) is één van de 15 soorten van de familie van de kraanvogels (Gruidae) uit de orde van de kraanvogelachtigen (Gruiformes). In totaal zitten 10 van deze 15 soorten in het geslacht *Grus*. Mooi overzichtelijk zou je denken. De in Centraal-, Noord- en Oost-Europa voorkomende kraanvogel is naar verluidt een ondersoort, namelijk *Grus grus grus*. Zo wordt het al weer wat ingewikkelder. *Grus grus lilfordi* is te vinden vanaf Turkije tot in het zuidwesten en oosten van Centraal-Azië en de derde ondersoort, *Grus grus archibaldi* is te vinden in Zuidwest-Armenië.

Het wordt nog veel complexer. Taxonomisch vormen de kraanvogelachtigen voor de wetenschappers volgens mij namelijk een heus hoofdpijndossier. Welke families behoren tot de orde en waar moet de orde geplaatst worden in de ontstaansgeschiedenis van de hedendaagse vogels?

Vroeger werden vogels vooral onderverdeeld op grond van zichtbare kenmerken in lichaamsbouw, anatomie, gedrag, voedsel en biotoop. Het vergelijkend DNA-onderzoek van Sibley-Ahlquist (1990) zorgde zo rond 1990 voor een omwenteling in het wetenschappelijk denken. De vechtkwartels, bleshoenders, zonneral, kagoe, seriema's, gierzwaluwen, kolibries en de steltral-

len werden allemaal verwijderd uit de tot dan toe traditionele orde van de kraanvogelachtigen en op heel andere plekken in het taxonomisch systeem geplaatst.

Momenteel behoren volgens de meest recente IOC World Bird-list 5.4 (2016) naast de kraanvogels de volgende families tot de orde Gruiformes: Aramidae (1 koerlan), Heliornithidae (3 fuutkoeten), Psophiidae (3 trompetvogels), Rallidae (156 rallen, porseleinhoentjes, waterhoentjes en koeten) en Sarothruridae (12 donsstaartrallen), maar deze zes families vormen een zeer heterogene groep en lijken slechts weinig natuurlijke verwantschap met elkaar te hebben.

Bovendien werden en worden met de ontwikkeling van nieuwe onderzoeksmethoden nog steeds nieuwe ontdekkingen gedaan. Een kerngroep van kraanvogels en rallen, hoentjes en koeten met daarbij de koekoeken en op enige afstand ook de trappen (waarbij u niet moet denken aan draai- of vli-zotrappen) blijken volgens het DNA-onderzoek van Hackett et al. (2008) wel een zekere mate van verwantschap te hebben en dus mogelijk een natuurlijke groep te vormen. Staat u er dus niet gek van te kijken als over enige tijd de volgorde in de vogelgidsen weer wordt veranderd. De meeste kraanvogels zien Nederland vooral als een land om snel aan de oostzijde overheen te vliegen,

Pleisterende kraanvogels in de ochtend bij Diepholz

Hilde Veenstra

maar soms verblijven kleinere groepen een tijdje in Noord-Brabant, Noord-Limburg en Overijssel. Sinds 2001 broeden enkele paartjes in het Fochteloërveen met in 2003 een eerste jong. In 2012 was er een eerste broedgeval in het Dwingelderveld en momenteel worden er pogingen ondernomen de kraanvogels naar de Natuurpark Lelystad te lokken. Het aantal jongen dat per broedsel uit vliegt is echter zeer laag, waarbij een belangrijke rol speelt dat grus grus zeker te kenschetsen is als een hoog sensitieve persoonlijkheid. Als je er relatief dichtbij veel wilt zien, dan moet je naar het Duitse Diepholz of het Franse Lac-du-Der.

De kraanvogel heeft een imposante spanwijdte van 200 tot 220-230 centimeter, maar is iets smaller dan de zeearend. Wellicht is 'vliegende kraan' wel een toepasselijke bijnaam. De volwassen vogel is grijs van kleur met op de rug bruinige vlekken. Deze vogel heeft een zwarte nek en kop, een langwerpige witte vlek op zij- en achterkant van de nek en een kale rode kruin. In vergelijking met ooievaars en reigers is de snavel relatief kort. Het lijkt of de

vogel een afhanginge staart heeft, als gevolg van verlengde armpennen. Een juveniel is in het geheel bruiner getint dan de volwassen vogels en heeft een bruine kop en nek. In de vlucht worden nek en poten gestrekt. De vleugelslag is rustig en krachtig en de kraanvogel kan ook langdurig zweven. Al in de aanzet tot de landing bungelen de poten onder het lijf, vaak met gespreide tenen. In de lucht wordt er veelvuldig trompetterend onderling gecommuniceerd, terwijl de kraanvogels in lange linten of V-formaties over komen.

De kraanvogels zijn vermaard om hun spectaculaire en luidruchtige baltsdansen, waarbij het paar met gestrekte vleugels om elkaar heen en meters hoog de lucht in springt. Ze broeden het liefst midden in hoogveenmoerassen, moeilijk bereikbaar voor predatoren en versturende menselijke activiteit. Een paartje heeft dikwijls maar één jong, dat meteen na het uitkomen uit het ei uit veiligheidsoverwegingen aan de wandel gaat. Zeker zolang het jong nog niet kan vliegen voeren de ouders het bij. Kraanvogels voeden zich in hun zomer- en winterresidenties bij voorkeur

met dierlijk voedsel, dat vooral bestaat uit wormen, grote insecten en amfibieën). Tijdens de trek naar vooral Spanje foerageren ze vaak op akkerbouwlanden en zoeken naar oogstresten. Granen, maïs, aardappels en eikels maken dan deel uit van het menu.

Geraadpleegde bronnen

Hackett, S.J. et al. 2008. A Phylogenomic Study of Birds Reveals Their Evolutionary History. Science 27 June 2008: Vol. 320 no. 5884 pp. 1763-1768

IOC. 2016. World Bird List | Log in | Updated 24-OCT-2015 with version 5.4

IOC World Bird List v 5.4 by Frank Gill & David Donsker (Eds.)

Sibley, C. G., and J. Ahlquist. 1990. Phylogeny and classification of birds. Yale University Press, New Haven, Conn. The Early History of Modern Birds Inferred from DNA Sequences of Nuclear and Mitochondrial Ribosomal Genes Marcel van Tuinen, Charles G. Sibley, and S. Blair Hedges Department of Biology, Institute of Molecular Evolutionary Genetics and Astrobiology Research Center, Pennsylvania State University.

Foeragerende kraanvogels

Bert Roelofs

Winter in Spanje

Koen Frantzen